

Završujem pa ta članek s citatom iz prekrasnega spisa o izložbi v poslednji številki „Slovenských Pohladů“:

„Izložba češkega naroda je takó krasna, lepa, elegantna, do najmanjših malenkostij takó pravilno razložena in prirejena, tako dragocena in poučna v vsaki stroki, da

napolnjuje s strmenjem vsakega opazovalca in nasiti vsak studij . . . ondu vidiš stare in mlade, zlasti pa to ljubo šolsko mladino, koja je napolnila skupno z izbornim učiteljstvom in svojimi deli šolski oddelek: „Šolstvo“, in iz tega šolstva pošli so strokovnjaki, otvorivši češko izložbo!“

A. S.

Kaj ovira dober uspeh v ponavljalnici; kako bi se mogla ista preustrojiti, da bi dosegla svoj namen?

„*Repetitio mater studiorum*“ bilo je skoraj gotovo načelo, da je že politična šolska ustava v svojem § 311. zapovedala nedeljsko šolo kot ponavljalnico in nadaljevalnico elementarnih nauk.

V bistvu svojem se omenjena nedeljska šola ni dosti razločevala od sedanje ponavljalnice; bila je celó v nekojih določbah strožja, ker obisk iste je bil zapovedan do spolnjenega 15. leta. Namen pa ji je bil poleg ponavljanja v branji, pisanji in računstvu eminentno praktičen: naučeno dejanskim potrebam poznejšega življenja učencev prirediti. Trajala je vse šolsko leto ob nedeljah in praznikih vselej po 2 uri.

In sedanja naša ponavljalnica? Znan nam je vsem deželni zakon od dné 28. svečana 1874. l., s katerim so se v naši deželi vpeljale ponavljalne (nadaljevalne) šole. Odveč bi bilo tedaj o uravnavi iste govoriti, seobno ker v sedanji obliki nikakor ne zadostujejo svojemu namenu.

Tožbe o ponavljalnicah so pač iste starosti ž njimi samimi. Tožilo se je o starih nedeljskih šolah, toži se — in po pravici — o sedaj vpeljanih ponavljalnih šolah. Kje so vzroki?

Rekel sem začetkom, da je bilo ponavljanje glavno načelo ustanovitvi takih šol. To je bilo le del cilja, kateri se je šele z nadaljevanjem in praktično uporabljivostjo tvarine doseči mogel. Tedaj na praktično

življenje ima ponavljalnica (nadaljevalnica) pripravljati; biti ima nekaka posredovalka med ljudsko šolo in vstopom v življensko šolo, ob enem pa namestilo za 7. in 8. šolsko leto. Ali pa naša sedanja ponavljalnica zadostuje tem zahtevam? Nikakor ne. Preveč nepraktično je urejena, da bi mogla doseči ta cilj. Nepraktična ureditev iste je tedaj prva in glavna hiba, ki ovira dober uspeh in s to se hočem najprvo baviti.

§ 2. deželnega zakona od dné 28. svečana 1874. l. vелеva, da se imajo v ponavljalnici (nadaljevalnici) vsi predmeti ljudske šole ponavljati, nadaljevati in uglobljevati. Ne gledé na to, da bi bilo naravnost nemogoče, če se ozira na število ur, da bi ponavljali n. pr. telovadbo, nadaljevali risanje ali uglobljevali pouk v petji, nas že priprosta meritev učnih ur z učnimi predmeti dovede do spoznanja, da uspešen pouk pri toliki obilici predmetov nikakor ni mogoč. Ako pomislimo, da imajo dečki vsega skupaj okroglih 90, deklince 45 ur na leto ponavljalnice, dobimo prav lahko čas, ki je odločen vsakemu predmetu za ponavljanje, nadaljevanje in uglobljevanje. Facit: za dečke 8, za deklince 4 ure na tečaj. A nemščine niti računil nisem v število predmetov. Dobili smo tedaj število ur, koje niti za ponavljanje posamičnih predmetov ne zadostuje, kje naj se dobi potem čas za nadaljevanje in uglobljevanje?

Račun ta narejen je pa povsem pre-optimistično. Ponavljalaj, nadaljaj z vsemi! Ponavljalaj in nadaljaj z otrokom, ki je jedva zadostil § 21. državnega zakona od dne 14. vel. travna 1869. l., skrbi, da ne pozabi čitanja, pisanja in računanja — ponavljalaj in nadaljaj pa tudi z dečkom, ki je najvišji razred, oziroma oddelek v vseh predmetih dobro dovršil. Kako? Ob enem? Ni mogoče, že zaradi različne mere njihovega znanja ne. Tedaj pa v oddelkih! Prej izračunimo število ur; za vsak predmet deli se sedaj v 2 polovici, tedaj v najugodnejšem slučaju neposrednega pouka za vsak predmet 4 oziroma 2 uri. Številke so govorile. Jemljimo še v poštev, da nekaj ur izpade, da učenci prišedši iz različnih oddelkov prinašajo seboj različne knjige ali celo nič, dobimo učno podobo, ki ima nevarno podobnost s tipanjem v temi. Obilica predmetov in različno znanje učencev sta tedaj kamena, ob katera se vsak uspeh v ponavljalnici razbije. Čudno je sploh, da se zahteva v ponavljalnici ponavljanje in nadaljevanje vseh predmetov med tem ko dopušča prej omenjeni § 21. izpust iz šole, da se je otrok naučil le verouka, čitati, pisati in računati. Pač prečudna harmonija to! Očividno je vender, da ni mogoče z otrokom predmeta, kojega se morebiti niti ni učil, ponavljati ali celo nadaljevati in uglobljevati. Branje, pisanje in računanje bodo naj torej predmeti ponavljalnice. Tako bi bile ponavljalnice praktično za poučevanje prirejene. Rekel sem pa, da samo ponavljanje ni jedini cilj ponavljalnic (nadaljevalnic); iste imajo marveč tudi nalogo: 1.) naučeno praktičnim potrebam poznejšega življenja prirediti; biti imajo 2.) posredovalke med ljudsko šolo in vstopom v življensko šolo in 3.) namestito za 7. in 8. šolsko leto.

Da rešimo 1. in s to vred tudi 2. zahtevo povsem pravilno, treba nam je pomisliti, da ostanejo učenci naših ponavljalnic skoraj brez izjeme kmetovalci, bodisi že gospodarji ali pa hlapci, deklice pa gospodinje. Dečki tvorili bodo tedaj stan,

koji je steber države in deklice imajo postati gospodinje, o katerih veli pregovor, da podpirajo tri hišne vogle. Treba tedaj tem otrokom dati za njih bodoči stan potrebno stanovsko omiko. Vsakemu stanu namreč treba: 1.) Občne omike, 2.) stanovske omike in 3.) nadaljne izobrazbe. Občno omiko pridobé si naši otroci v vsakdanji ljudski šoli s tem, da si prisvojé fundamentalne znanosti: branje, pisanje in računanje. Kje pa dobiva kmetski stan, o katerem pravi Američan Corey, da zahteva med vsemi stanovi najvišjo mero vednosti, prepotrebno stanovsko omiko? V ljudski šoli ne; tu dobiva, kakor že rečeno, le najpotrebnejšo občno omiko. Mar li na kmetijskih šolah? Število učencev v kmetijski šoli na Grmu nas pouči, koliko očetov zmore stroške za tako šolo. Tedaj kmetski stan nima v svoji masi prilike si prepotrebne stanovske omike pridobiti. „Stillstand ist Rückschritt“. Upogni drevo dokler je mlado! — Kaj čuda tedaj pri takih razmerah, da se kmečki stan v svoji večini drži s čudovito trmo zastarelih principij. Ako tedaj naučeno t. j. branje, pisanje in računstvo prikrojimo praktičnim potrebam poznejšega kmetovalca, bodoče gospodinje, rešili smo prvo zahtevo, katera obsega sama v sebi že drugo terjatev praktično urejene ponavljalnice, da je namreč posredovalka med ljudsko in življensko šolo.

Toda mi ne smemo ponavljalnice smatrati za kmečko strokovno šolo. Ponavljalnica (nadaljevalnica) ima biti po naših šolskih zakonih tudi namestito za 7. in 8. šolsko leto. Nikakor ne smemo tedaj gojitve blagih čutov in idej, kakor tudi drugih predmetov popolnoma zanemarjati ali celo opuščati.

Skušalo se je z ustanovitvijo kmetijskih nadaljevalnih šol tej potrebi v okom priti. Kako je s takimi šolami v nas, ni mi treba praviti. Razven tega, da take šole niso obvezne, tedaj pogrešajoče potrebne garancije za dober uspeh, je še mnogo drugih neprilik, ki ovirajo, oziroma otežujejo ustanovitev istih. Ponavljalnice pa

v povedanem zmislu urejene, bi vsestransko zadostovale. Naj sledi tukaj učni načrt za dečke v ponavljalnicah:

1.) Čitanje (2 uri na teden): Poučni sestavki iz kmetijstva: Zemlja. Njeno izboljševanje. Gnoj. Kmetijska orodja. Pridelovanje žita, sočivja, predivnatih rastlin, okopavin. Detelja. Kmetijsko kolobarjenje. Oskrbovanje travnikov. Sadjereja. Načela umnega gozdarstva. Živinoreja. Čebelarstvo. Po vinorodnih krajih tudi vinarstvo. Bolezni in sovražniki kmetijskih rastlin. Varstvo ptičev. Kmetijstvu koristne živali. (Popisi naj so kar moč kratki). Kmetijske postave. Državne osnovne postave. Kranjski občinski red v bistvu. Delokrogi županstev, krajnih šolskih svetov, okrajnih cestnih odborov. Dedinska pravica. Zemljišna knjiga. Poselski red. Denar. Prva pomoč pri nezgodah. Kranjsko, Avstrija

(kronovine z glavnimi mesti in pridelki). Najimunitnejše države v Evropi. Deli sveta. Razvoj in naraščanje naše monarhije. Frančišek Jožef I. — Pri sestavljanju teh beril bi se moralo vedno ozirati na to, da pohajajo ponavljalnico tudi učenci, ki o realijah niti pojma nimajo.

2.) Spisje (1 uro na teden): pisma, spričevala, dolžni listi, pobotnice, testamenti, najvažnejše vloge na gosposke.

3.) Računstvo in geometrija (1 uro na teden): Sklepovni obrestni in gospodarski računi. Gospodarski zapiski. Posebno naj se vadi računanje na pamet s prehitljeji. Telesnina prizme, valjarja, soda. Ako mogoče tudi: ploskev tri- in čveterokotnikov in kroga. Merjenje zemljišnih kosov s palico in verigo. (Konec prih.)

Št. Primožič — Postojina.

Kako visoko nad morjem leži Ljubljana.

Med vsemi spisi pokojnega Dežmana so najbolj proslavljali njegovo „Zusammenstellung der bisher in Krain gemachten Höhenmessungen“ (natisnena v prvem letniku „Mittheilungen des Musealvereins für Krain“, 1866). In vendar spada ravno ta spis med najmanj porabljive in najbolj zastarele, ker je sestavljen večinoma le na temelji barometričnih (aneroidičnih) opazovanj. Zlasti kar se Ljubljane tiče, ne podaje nam Dežman nobenega porabljivega podatka. Najprej navaja trigonometrično točko na Gradu s 1152·18 čevlji ter pristavlja, da je to „Thurmspitze des Schlossberges“. Ta pristavek nasprotuje vsem pojmom o trigonometričnem merjenju višin, ker merijo se vedno naravno tla, na katerih so zgradbe sezidane, torej v tem slučaju naravni temelj stolpa pri cerkvi na Gradu.

Potem podaja Dežman Kreilovo mero („Magnetische und geographische Ortsbestimmungen“, Prag 1849), po kateri

stoji drugo nadstropje Mahrovega učilišča na Valvazorjevem trgu 959·31' (= 303·4 m) nad morjem, kar bi utegnilo približno res biti. Tretji Dežmanov podatek navaja 909' = 287·5 m kot višino nekdanjega telegrafičnega urada v knežjem dvorcu na Turjaškem trgu. — Steinhauser in Bauer imata na svojih kartah zabeleženo, da leži Ljubljana 287 m nad morsko gladino. To je pa le početna točka vodomernega kola ob Ljubljani, tam kjer se Gruberjev kanal cepi, a nikakor ne višina mestnih tal.

Tim čudneje je, da se pokojni Dežman ni pobrigal za natančno določbo nadmorske višine ljubljanskega mesta, ker je utemeljil v svoji hiši metereološko opazovalnico. Vsakdo ve, da ima na podnebje tudi nadmorska višina svoj velik vpliv in pri vseh poročilih o klimatičnih razmerah je tudi ta višina za dotični kraj naznanjena, le Ljubljana poroča svojo toploto, ne da bi se vedelo, kako visoko nad morjem se vršé